

Delft University of Technology

Evaluatie participatietraject DemoS Strandeiland 2018-2020

Leclercq, E.M.; Vosjan, Linda ; Kirpensteijn , Jolanda ; Kruijf , Martijn

Publication date
2021

Document Version
Final published version

Citation (APA)
Leclercq, E. M., Vosjan, L., Kirpensteijn , J., & Kruijf , M. (2021). *Evaluatie participatietraject DemoS: Strandeiland 2018-2020*. Gemeente Amsterdam.

Important note
To cite this publication, please use the final published version (if applicable).
Please check the document version above.

Copyright
Other than for strictly personal use, it is not permitted to download, forward or distribute the text or part of it, without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license such as Creative Commons.

Takedown policy
Please contact us and provide details if you believe this document breaches copyrights.
We will remove access to the work immediately and investigate your claim.

*This work is downloaded from Delft University of Technology.
For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to a maximum of 10.*

Evaluatie participatietraject DemoS

Strandeiland 2018-2020

XX Gemeente
XX Amsterdam
XX

INHOUD

Het participatieteam bestaat uit:

Linda Vosjan
Jolanda Kirpensteijn
Marinus Knulst
Jaap Koen Bijma
Fred Scheepmaker
Esther Lunenburg/ Martijn Kruijf

Onderzoek en ondersteuning:

Michel Vogler
Els Leclercq

Januari 2021

Inhoud	3
1. Inleiding	5
2. Het proces	9
2.1 Het voorstel van Natuurlijk IJburg: DemoS	9
2.2 Het participatieplan	9
2.3 Het participatieteam in actie	13
2.3.1 DemoS Studententeam van AMS Institute	13
2.3.2 Strategiedag	17
3. Resultaten	19
3.1 Kick off & HalloStrandeiland	19
3.2 Kwaliteitskader Architectuur en Plan Openbare Ruimte	21
3.3 Kernwaarden voor Strandeiland	23
3.4 Verhalen over IJburg: Klasse of Knudde	23
3.5 Participatie tijdelijk Strand	24
4. Evaluatie	27
5. Lessen voor de toekomst	31

1. INLEIDING

Dit rapport vormt de evaluatie van het participatieplan Strandeiland, dat is ontwikkeld naar aanleiding van het initiatief DemoS – democratisch Strandeiland – dat in oktober 2018 is gestart op initiatief van Stichting Natuurlijk IJburg. Stichting Natuurlijk IJburg ijvert voor voor een groen, sociaal en duurzaam IJburg. Tegelijkertijd was het projectteam Strandeiland op zoek naar een grotere burgerbetrokkenheid in het participatietraject voor het nieuwe eiland. Samen met het projectteam Strandeiland en CTO is op basis van deze initiatieven het Participatieplan ontwikkeld dat eind 2019 officieel van start ging. Het participatieteam (bestaande uit ambtenaren en bewoners aangevuld met een onderzoeker van TU Delft/AMS institute) heeft twee jaar gedraaid, waarbij in het eerste jaar (2018-2019) gezocht is naar een organisatievorm waarin alle betrokkenen zich konden vinden. Afspraken hierover zijn vastgelegd in het Participatieplan (2019). Het tweede jaar (2019-2020) heeft het participatieteam, met hierin drie ambtenaren en drie bewoners van IJburg, gewerkt aan het samenbrengen van een gemeenschap van betrokken IJburgers en anderen rondom de ontwikkeling van Strandeiland.

Het doel was experimenteren met innovatieve vormen van directe democratie, aanvullend op de representatieve democratie. Wat zijn dan de taken en verantwoordelijkheden van diverse partners?

Voor het experimenteren met nieuwe vormen van organisatie in stedelijke ontwikkeling zijn er krachtige lokale netwerken nodig; netwerken die functioneren op basis van eigenaarschap, integrale samenwerking en bewegingsruimte, binnen eenvoudige en heldere kaders.

Het Amsterdamse coalitieakkoord (2018) geeft de noodzaak voor deze verandering al aan. Daarnaast toont de opkomst van vele wijkinitiatieven aan dat burgers zelf een grotere verantwoordelijkheid ambiëren. De Omgevingswet die in 2022 zijn intrede doet, biedt ook ruimte aan grotere inbreng van burgers in het stedelijk ontwikkelingsproces.

De IJburg archipel wordt de komende jaren uitgebreid met het Strandeiland. Een groot stedelijke uitbreiding in de context van heftige (mondiale) veranderingen rond thema's als klimaat, biodiversiteit, sociale rechtvaardigheid, inclusie, voedselzekerheid, gezondheid, luchtkwaliteit, druk op de woningmarkt, eigenaarschap en democratie. Tegelijk is duidelijk geworden dat de aanpak door publieke en private instanties nog niet altijd leidt tot de benodigde versnelling naar een duurzame samenleving. De huidige complexiteit van de opgaven en onderlinge afhankelijkheid tussen overheid, markt en burgers vraagt om nieuwe samenwerkingsvormen.

Het stedenbouwkundig plan voor Strandeiland is gereed en goedgekeurd door de gemeenteraad. Het plan kenmerkt zich door grote ambities op het vlak van duurzaamheid, circulariteit en sociale aspecten. De drie kernwaarden van Strandeiland zijn energie, samen en eilandgevoel. Ambtenaren buigen zich over de nadere invulling van deze thema's, terwijl ondertussen het land gemaakt wordt. In vergaderzalen worden ideeën gevormd en op tekentafels krijgen deze ideeën vorm. Zonder dat daar toekomstige bewoners bij betrokken worden, die zijn er immers nog niet. Het huidige IJburg functioneert nu achttien jaar en heeft zich gevormd

tot een echte Amsterdamse stadswijk, met een eigen karakter. Er zijn veel goede zaken te vinden op IJburg, maar ook dingen die beter zouden kunnen. Om zo te leren van het verleden en tegelijkertijd al de start te maken van een nieuwe gemeenschap, om zo gezamenlijk een zo duurzaam en sociaal mogelijk eiland te maken. Stichting Natuurlijk IJburg vindt dat de ontwikkeling van Strandeiland een unieke kans biedt om als stad op korte termijn veel ervaring op te doen over nieuwe samenwerkingsvormen gebaseerd op collectiviteit en gelijkwaardigheid. Dergelijke experimenten kunnen vervolgens leiden tot inzichten die van betekenis kunnen zijn voor toekomstige projecten, zoals bijvoorbeeld Haven-Stad.

In oktober 2018 stuurde Stichting Natuurlijk IJburg een e-mail aan wethouder Groot Wassink met hierin de mededeling dat er vanuit de stichting werd gewerkt aan een voorstel voor de ontwikkeling van Strandeiland. De wethouder werd in de e-mail van harte uitgenodigd om hierover met de stichting in gesprek te gaan. Hij stond hier direct welwillend tegenover en vroeg het team Democratisering van de gemeente en het projectteam Strandeiland om hier gezamenlijk gevolg aan te geven. Dit heeft geleid tot een tweejarig participatietraject (een jaar voorbereiding en een jaar uitvoering aan de hand van het Participatieplan), waar – met vallen en opstaan – geëxperimenteerd is met nieuwe vormen van participatie, het creëren van een community en het agenderen van duurzame en sociale initiatieven.

Leeswijzer

In dit evaluatierapport wordt in het tweede hoofdstuk ingegaan op het proces, daarna worden in het derde hoofdstuk de resultaten besproken. In het vierde hoofdstuk worden zowel het proces als de resultaten geëvalueerd. Deze conclusies en geleerde lessen worden in het laatste hoofdstuk geformuleerd tot uitgangspunten voor het volgende jaar.

2. PROCES

2.1 Het voorstel van Stichting Natuurlijk IJburg: DemoS

In het oorspronkelijke voorstel stelden de initiatiefnemers namens de toekomstige bewoners van Strandeiland de volgende doelen voor:

1. Een vernieuwende lokale samenwerking tot stand brengen rond het ontwerp van Strandeiland. Succesvol betekent dat Amsterdammers enthousiast zijn over de ontwikkeling met betrekking tot:
 - de leefbaarheid van de wijk
 - de innovaties met betrekking tot een duurzame samenleving;
 - het (democratische) proces van samenwerking.
2. De opgedane kennis wordt op inspirerende en bruikbare wijze beschikbaar gemaakt voor geïnteresseerden.
3. Het laten groeien van een gemeenschap van potentiële toekomstige Strandeilanders.

2.2 Het tot stand komen van het participatieplan (2018 – 2019)

Na interesse van zowel wethouder Groot Wassink (Democratisering) als wethouder van Doorninck (Ruimtelijke Ontwikkeling en Duurzaamheid) in het DemoS voorstel, begon een verkennende fase waarin vertegenwoordiging van gemeente, burgers en kennisinstututen (TUDelft en AMS institute) onderzochten hoe samenwerking tot stand zou kunnen komen. Doel van de samenwerking bleef nog altijd het

organisch vormen van een gemeenschap van mogelijk toekomstige Strandeilanders die volgens experimentele vormen van participatie of nieuwe democratische modellen bijdragen aan de planvorming rondom de thema's duurzaamheid, inclusiviteit en sociale cohesie.

Doelen van de verschillende stakeholders

In eerste instantie was het streven van het ambtenarenteam onder wethouder van Nieuwe Democratie (CTO)¹ en Natuurlijk IJburg om een gelijkwaardig speelveld te creëren waarbij burgers evenveel zeggenschap en eigenaarschap krijgen over het proces als de gemeente. In een vroeg stadium werd ook Stadsdeel Oost bij de gesprekken betrokken. Als eerste werden de individuele doelen van de verschillende deelnemers aan tafel in kaart gebracht:

Stichting Natuurlijk IJburg:

- Hoe kan de ontwikkeling van Strandeiland een meerwaarde voor IJburg zijn?
- Hoe stemmen we ruimtelijke, sociale en culturele ontwikkelingen en opgaven af tussen de verschillende eilanden?
- Hoe kunnen IJburgers, die wellicht naar Strandeiland willen verhuizen, participeren in de ontwikkeling van Strandeiland?
- Hoe kunnen we digitale tools van IJburg (zoals bijvoorbeeld: Hallo IJburg) gebruiken voor bewonersparticipatie op Strandeiland?

¹ Chief Technology Office - innovatieteam gemeente Amsterdam

Wethouder Groot Wassink wil radicale democratisering in Amsterdam:

- Hoe vertaalt deze ambitie zich naar de ontwikkeling van Strandeiland?
- Hoe krijgen (toekomstige) bewoners veel meer zeggenschap over hun eigen buurt?
- Hoe organiseren we vergaande bewonersparticipatie in onder andere ruimtelijke, sociale en culturele ontwikkelingen die binnen de verantwoordelijkheid van de gemeentelijke organisatie vallen?

Wethouder van Doorninck wil een duurzaam, sociaal en inclusief Amsterdam:

- Welke spannende maar mogelijke projecten kunnen we organiseren?
- Hoe organiseren we de juiste balans tussen techniek en sociaal?
- Kan participatie ook een middel zijn voor het realiseren van gedragsverandering?
- Hoe organiseren we participatieve processen met de stevigheid van het huidige Plaberum²?
- Hoe kunnen we transitie mogelijk maken voor alle Amsterdammers (inclusie)?
- Hoe kunnen we de biografie (geschiedenis, levensloop) van een buurt, de stad meenemen in het proces naar de toekomst?

Projectmanager Strandeiland (Grond en Ontwikkeling) wil de bestuurlijke ambitie om een energieleverend en emissievrij eiland realiseren:

- Hoe kunnen we toekomstige bewoners betrekken op een bredere manier dan de reeds bekende bewoners en bewonersinitiatieven?

- De techniek die op het eiland moet worden gerealiseerd (in dienst van bijv. circulair) vraagt ook om gedragsverandering. Hoe organiseren we dit in het proces?
- Hoe organiseren we de juiste mix van bewoners in de diverse segmenten huur en koop?
- Hoe kan participatie een verrijking zijn voor de ontwikkeling zonder dat het vertragend werkt?
- Strandeiland wordt niet in een keer volgebouwd. Hoe gaan we om met de voorlopig braakliggende terreinen?

CTO wil zowel technologische als sociale innovaties versnellen middels concrete projecten in Amsterdam:

- Kan het ontwikkelproces op Strandeiland een voorbeeld zijn voor andere opgaven in de stad voor bijvoorbeeld bewonersparticipatie en omgevingswet?
- Welke andere thema's van CTO kunnen een plek krijgen binnen het gezamenlijke ontwikkelproces? (bijv. smart mobility, digital twin, digital rights, commons, energietransitie, circulaire economie, On- en offline participatietools, Open Poen).
- Hoe organiseren we aan de voorkant van het proces de integratie van dit experiment in het ambtelijk proces van de ontwikkeling van Strandeiland?
- Hoe organiseren we de vertaling van gemeentelijk jargon naar een taal voor bewoners?

AMS Institute:

- Inzicht in nieuwe vormen van samenwerking: kan de urban living lab methode met studenten een inclusief proces faciliteren en wat is de rol van de overheid en van de ontwerper hierin?
- Versnellen van transitie naar duurzame samenleving: op welke manier kunnen duurzame (circulaire) ontwerpprincipes bijdragen aan de architectonische en ecologische waarden van een inclusieve stadswijk? Welke

architectonische en ecologische aspecten verrijken zowel de beleving als de beeldkwaliteit van een stadswijk?

- Verslag leggen en delen van inzichten.

Het opstellen van het participatieplan

Tijdens een reeks van bijeenkomsten is gekeken of vanuit de verschillende individuele belangen een gemeenschappelijke grond gevonden kon worden.

Vrijgemaakte burgers

Het oorspronkelijke idee is dat een aantal burgers 'vrijgemaakt' worden zodat ze zich ten volle voor een deel van hun tijd zouden kunnen inzetten voor het Strandeiland participatieproces. Door hen te vergoeden voor hun inzet, die in aard en omvang afwijkt van hetgeen redelijkerwijs van burgers in de rol van vrijwilliger verwacht mag worden, worden zij vrij gemaakt van andere activiteiten die voorzien in inkomsten. Zo wordt getracht een gelijk speelveld te creëren.

Door de gemeente kunnen de vrijgemaakte burgers niet als "vertegenwoordiging van Amsterdammers" worden beschouwd. Enerzijds omdat er geen democratisch proces tot keuze van de vrijgemaakte bewoners heeft plaatsgevonden en anderzijds omdat Stichting Natuurlijk IJburg als ideële organisatie geen ledenstructuur kent. Het voorzien van een ideële, autonome stichting van middelen die worden ingezet om de idealen en belangen van de stichting te behartigen op een wijze die enkel en alleen aan deze stichting zou zijn voorbehouden, zou tegen de democratische rechtsorde inwerken. Een incidentele subsidie leek mede hierom uitgesloten. Daarnaast

bestond het voorgenomen besluitvormingsproces uit een overeenkomst tussen bewoners en ambtenaren en was er om die reden geen sprake meer van volledige autonomie van stichting Natuurlijk IJburg maar had de samenwerkingsovereenkomst een praktische voorkeur voor een opdrachtgever/opdrachtnemer overeenkomst (zie op pagina 12).

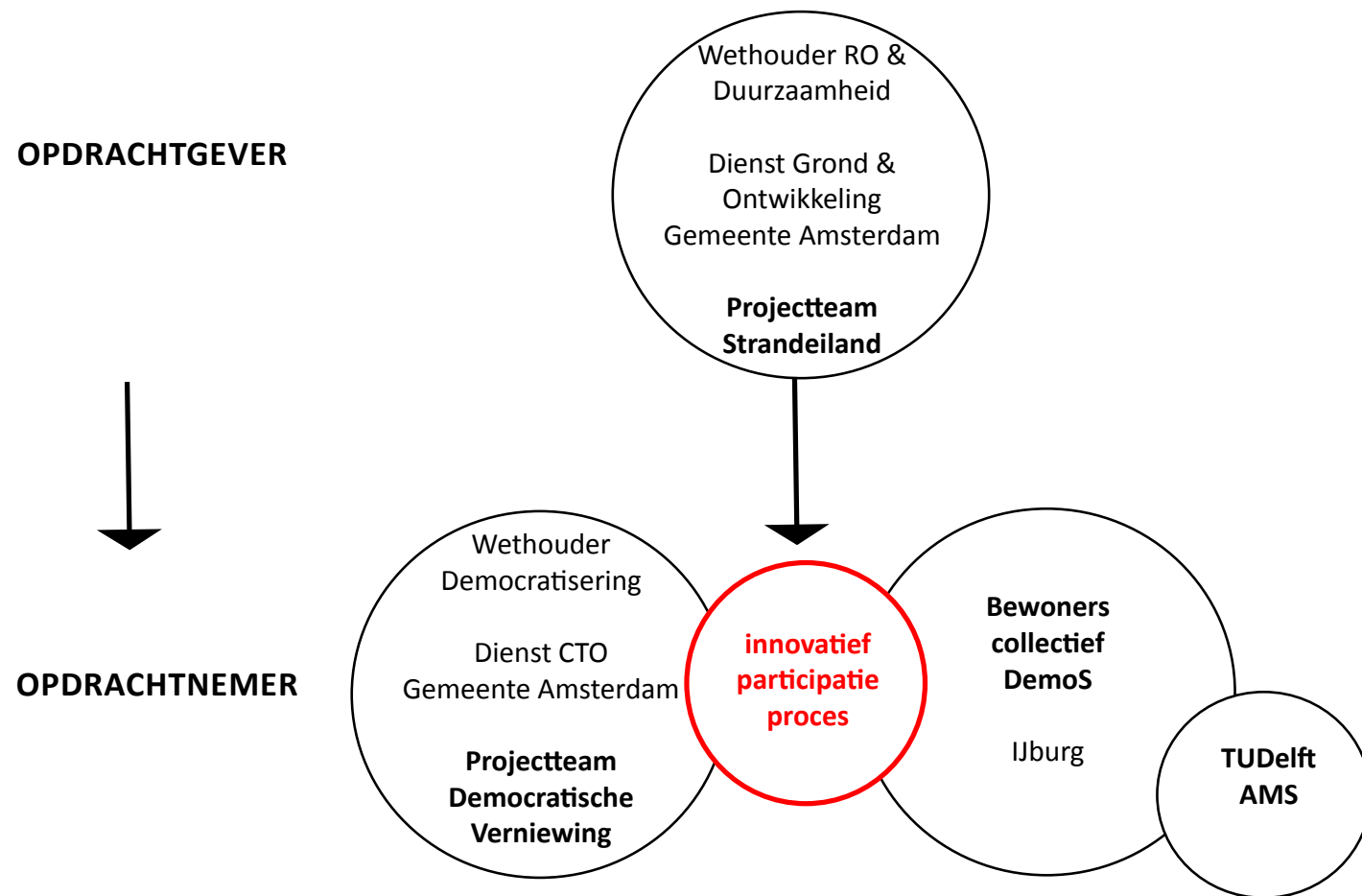
Een andere mogelijke oplossing was het aanstellen van de bewoners als ambtenaar. Hiermee zouden de bewoners volledig binnen de bestuurlijke en ambtelijke processen terechtkomen. Dit werd als onwenselijk beschouwd omdat zo ook de krachten binnen het participatieteam teveel op elkaar zouden kunnen gaan lijken en we automatisch weer terecht zouden komen in de oude vormen van samenwerken. Immers, het was de ambitie om de oude samenwerkingsstructuren zoveel mogelijk te verlaten en te zoeken naar nieuwe vormen van samenwerking waarin de ambtenaren en de vrij te maken bewoners zich konden vinden.

Het Participatieplan

In het Participatieplan is een aantal voorwaarden voor de samenwerking vastgelegd:

- We willen van een kleine kerngroep naar een groot bereik.
- We willen een transparant proces.
- We willen een proces op basis van vertrouwen.
- We willen dat er voldoende informatie beschikbaar is voor zowel oordeel- als besluitvorming.
- We willen energie krijgen van het proces.
- We willen leren van IJburg en de lessen toepassen op Strandeiland.
- We willen duidelijke rollen en spelregels afspreken.

² Dit is een door de gemeente Amsterdam bestuurlijk vastgesteld proces dat elk ruimtelijk project in de stad doorloopt (PLAN- en BESluitvormingsproces RUimtelijke Maatregelen).

Organogram Participatieteam

Het participatieteam

Het participatieplan wordt uitgevoerd door een participatieteam, zij zijn opdrachtnemer. Het participatieteam bestaat uit drie bewoners (in dit eerste plan betrokken via Stichting Natuurlijk IJburg), twee onderzoekers van AMS / TU Delft en drie ambtenaren van de gemeente Amsterdam. Het participatieteam komt regelmatig bij elkaar in samenwerking sessies op het Stadsdeelhuis Oost, Lolaland of andere werkomgevingen.

Het participatieteam heeft als opdracht om samen met toekomstige eilanders, zowel on- als offline, mee te denken over waarden op het eiland, uiteindelijk vertaald in concrete projecten.

De participatie thema's

De keuze van projecten en acties volgen uit:

- Onderwerpen aangedragen door het projectteam Strandeiland
- Onderwerpen die leven onder de IJburgers.
- Zaken die zich tijdens het traject aandienen.

2.3 Het participatieteam in actie

(okt 2019 – okt 2020)

2.3.1 DemoS Studententeam van AMS Institute

(okt 2019 – mei 2020)

Het Institute for Advanced Metropolitan Studies is een kennisinstituut dat in samenwerking met publieke en private partners en met burgers oplossingen in de praktijk probeert te brengen voor stedelijke problematiek. Hiervoor wordt Amsterdam als een 'living lab'³ gebruikt voor het testen van nieuwe praktische ideeën.

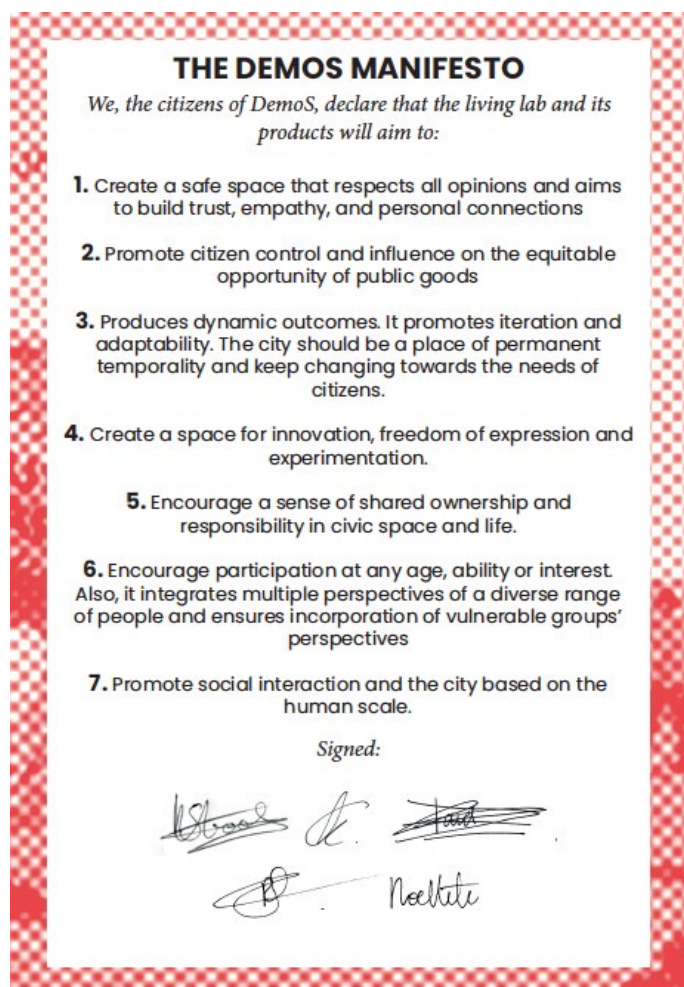
De masteropleiding MADE bereidt studenten voor op deze gezamenlijke manier van werken om tot integrale oplossingen te komen. Tijdens het tweede jaar van de studie werken studenten in groepen mee in een stedelijk living lab. Het living lab³ 'Democratische vernieuwing voor het ontwikkelen van een duurzaam en sociaal Strandeiland' was een van de aangeboden mogelijkheden voor de studenten en vijf van hen wilden hier graag bij aansluiten. Het AMS DemoS team was geboren. In oktober 2019 sloten zij aan bij het participatieteam.

Het DemoS studententeam heeft de volgende participatieprojecten geïnitieerd of hier een bijdrage aan geleverd:

³ Dit is een methode waarbij meerdere actoren gezamenlijk stedelijke innovaties ontwikkelen en testen in een real-time omgeving.

DemoS Studententeam in actie Organogram

Regels voor Parlement van Plaats

Bijdrage aan het verzamelen van verhalen van IJburgers over IJburg door interviews met IJburgers op straat

Het DemoS MADE team benaderde 65 mensen, waarvan er 29 geïnterviewd wilden worden. Het merendeel van de geïnterviewden woonden lokaal. Zes mensen wilden ook hun bijdrage als een video opnemen. De resultaten zijn terug te vinden op www.hallostrandeland.nl.

Thema's waar bewoners behoefte aan bleken te hebben zijn: permanente plekken die vrij kunnen worden ingevuld, meer groen in de buurt, kleinschalige lokale economie, betere mobiliteit. Bewoners hebben verder behoefte aan kleinschalige winkeltjes, speelplekken voor kinderen met toilet en koffie en ze willen leuke dingen in de buurt kunnen doen, zoals bijvoorbeeld bowlen.

Parlement van Plaats & Vrijplaats

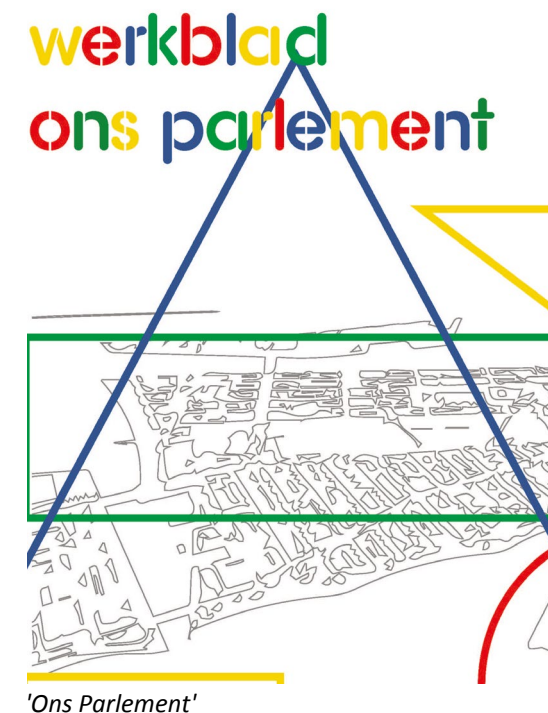
Het studententeam wilde ook graag een theoretische en praktische bijdrage leveren aan de vraag hoe de bijdrage van bewoners in stedelijke ontwikkelingsproces te vergroten. Hoe kunnen burgers meer zeggenschap en eigenaarschap krijgen in de ontwikkeling van hun eigen leefomgeving? Rondom de thema's inclusiviteit, co-creatie, zeggenschap en permanente tijdelijkheid is een tweetal concepten ontwikkeld, ter ondersteuning van participatieve processen:

- Parlement van Plaats (Parliament of Place): een communicatiemethode waarin een publieke arena wordt gecreëerd waarin burgers met elkaar kunnen praten over mogelijke voorstellen en ook beslissingen kunnen nemen.

- Vrijplaats (FreeSpace): dit is een ruimtelijke manifestatie van het Parlement van Plaats waar burgers worden ondersteund om de gemaakte beslissingen uit te kunnen voeren.

Ons Parlement

Naast een bijdrage aan de participatieopgave voor het tijdelijke strand heeft het studententeam ook een Parlement van Plaats voor kinderen ontwikkeld. Hierin leren kinderen dat de openbare ruimte ook van hen is en hoe ze met elkaar invloed kunnen uitoefenen door het met elkaar eens te worden over bepaalde ideeën. Verder informatie: <https://hallostrandeland.nl/onsparlement>

'Ons Parlement'

Impressie van de Strategiedag

2.3.2 Strategiedag

Op 18 december 2019 heeft het participatieteam een strategiedag georganiseerd om de dromen en verwachtingen concreet en door iedereen gedragen te maken. De doelen van de strategiedag waren:

- Teambuilding,
- Een gedeelde visie creëren.
- Afspraken maken over rol, taakverdeling en werkwijze.

Er is afgesproken om een participatiekalender met elkaar vaststellen waarin de thema's werden vastgesteld. Inclusie was een belangrijk onderwerp om er voor te zorgen dat er een goede vertegenwoordiging van de toekomstige bewoners en gebruikers van Strandeiland komt.

Hierbij zocht het participatieteam binnen het stedenbouwkundig plan en bestemmingsplan naar relevante thema's met innovatie mogelijkheden binnen het bestaande plaberum. Eventueel met plannen die het ontwerpteam al concreet heeft. Besproken wordt dat daarbij niet alles per se volgens het ambtelijk proces hoeft te verlopen. Juist door af te wijken van de huidige processen wordt geleerd. Het team streeft naar "Leren door Doen". Het team wil verschillende participatie methodes bekijken om de gekozen thema's uit te werken: het Parlement van Plaats (zie eerdere uitleg in 2.3.1) is potentieel een van deze methodes.

Er werden uiteindelijk vier thema's uitgekozen waar participatie vanuit het projectteam Strandeiland gewenst is: het strand, het informatiecentrum, de tijdelijkheid en tijdelijke programmering en de Makerskade.

3. RESULTATEN

3.1 Kick off & HalloStrandeiland.nl

Op 3 oktober 2019 organiseerde het participatieteam de kick off van het participatietraject, met een kunstzinnig en verbindend programma. Rond de zeventig IJburgers verzamelden zich bij het Four Elements Hotel (voormalig hotel Breeze) aan de haven. Wethouder Van Doorninck sloot zich hierbij aan. Een performance artist nam het gezelschap mee op een wandeling naar Lolaland. Iedereen had een flesje water meegenomen van de plek waar hij of zij vandaan was gekomen en dit water werd als ritueel door het hek dat rond Strandeiland staat heen gegoten.

Bij Lolaland volgde korte interviews met het participatieteam, toespraken van de wethouders Groot Wassink en Van Doorninck. Met een presentatie van het digitale platform www.HalloStrandeiland.nl werd het traject officieel gestart. Een jonge IJburgse filmmaker heeft een videoverslag gemaakt van het event. Het verslag is hier terug te zien op het YouTube kanaal van HalloStrandeiland:

<https://youtu.be/IGhXzP9G3sI>

Hallo Strandeiland draait op hetzelfde platform als Hallo IJburg en Hallo Centrumeiland, het platform van coöperatie Gebiedonline. Iedereen kan een gratis profiel aanmaken en berichten plaatsen. Met deze communicatietool kan op een gelijkwaardige manier met elkaar gecommuniceerd worden.

Het participatieteam kijkt terug op een goede opkomst tijdens deze kick off met een groot en divers IJburgs publiek, dat zich op een doordeweekse middag had vrijgemaakt om aanwezig te zijn. Het participatieteam kijkt terug op een geslaagde middag.

Impressie van de kick off

Impressie van bijeenkomst

3.2 Kwaliteitskader architectuur en Plan Openbare Ruimte

Het kwaliteitskader architectuur geeft richtlijnen voor de gebouwde omgeving met als doel de ruimtelijke kwaliteit tussen landschap, architectuur en openbare ruimte te waarborgen. Dit plan is niet juridisch bindend, is aanvullend op het stedenbouwkundig plan en vormt een leidraad voor ontwerpers die het gebied later zullen invullen. Vanuit het projectteam Strandeiland heeft de hoofd stedenbouwkundige de wens uitgesproken om voor dit plan en het plan Openbare Ruimte ideeën op te halen bij IJburgers.

Door het participatieteam is nadrukkelijk ingezet op een diverse groep IJburgers om zo de inclusiviteit te borgen. Besloten werd om dit te doen door alle bewoners van het zeer diverse blok 29 uit te nodigen (192 woningen, huur en koop en bedrijfs onroerend goed met een snackbar, zorginstelling en kinderdagverblijf) en van de belangstellenden minimaal zo'n twaalf tot vijftien personen uit te nodigen.

Er werden twee avonden georganiseerd. De eerste sessie rondom het thema architectuur op 26 juni 2019 op locatie L63. De tweede sessie rondom het thema openbare ruimte was op 10 oktober 2019 in de wereldhuiskamer van Set, een huurpand voor studenten en statushouders. Beide avonden waren rond de 25 mensen aanwezig en beide gezelschappen waren divers van aard. De stedenbouwkundigen van de gemeente hadden panelen opgesteld met allerlei mogelijke voorbeelden waar de bewoners op konden reageren. Hoe het stedenbouwkundig team de voorstellen en ideeën van de bewoners hebben vertaald is terug te zien in de volgende twee filmpjes:

Architectuur: <https://www.youtube.com/watch?v=UE6duk1Rmwo&feature=youtu.be>
Openbare Ruimte: <https://youtu.be/FMhrW3EjDv0>

Reflectie:

Bewoners gaven diverse opmerkingen mee aan het ontwerpteam, zoals: “meer groen – huidige IJburg is veel te stenig”, “ik mis de 21ste eeuw in deze voorbeelden – geen zonnepanelen, groendaken, waterbuffers etc”, “parkeergarages op het huidige IJburg zijn een probleem”, “we willen de nabijheid van het water beter kunnen beleven”, “de gevels zijn eentonig” en “er is behoefte aan collectieve ruimten om elkaar te ontmoeten.”

De bijeenkomsten waren goed bezocht en informeel, maar door de opzet was de eerste bijeenkomst ietwat reactief en oppervlakkig. Voor de tweede sessie is geleerd van de eerste sessie en is er meer in groepen gediscussieerd. Beter zou zijn om in kleine groepjes meer de diepte in te gaan naar aanleiding van goed gekozen vragen en daar snel na de meeting inhoudelijk op terug te komen.

Het omdraaien van de volgorde zou interessant zijn: wat willen bewoners? Wat vinden ze belangrijk? Waar lopen ze tegenaan? Dan reactie van gemeente, dan samen kijken naar de plannen. Dat maakt dat beide partijen actiever worden, omdat het proces dieper gaat en deels onvoorspelbaar is. Het vraagt goede voorbereiding en briefing achteraf.

Ayzhana's Klasse

geplaatst op 2 december 19, 00:00 uur, door [DemoS MADE Student Team](#)

Wat vind ik klasse of knudde aan IJburg?

Ayzhana is heel enthousiast over IJburg! Ze geniet van de natuur in de buurt: wind, water en vogels, en groene plekken waar haar kinderen kunnen spelen

Impressie van de verhalen 'Klasse en Knudde' - zie overige verhalen hallostrandeiland.nl

Kaydem's Klasse en Knudde

geplaatst op 2 december 19, 00:00 uur, door [DemoS MADE Student Team](#)

Wat vind ik klasse of knudde aan IJburg?

De jeugd heeft de toekomst. We hebben de jonge IJburger Kaydem gevraagd naar zijn Klasse en Knudde; hij ziet graag meer buiten én binnen plekken waar oudere kinderen zich kunnen vermaken

3.3 Kernwaarden voor Strandeiland

De gemeente heeft bureau Beaumont ingehuurd om de kernwaarden van Strandeiland te definiëren. Het interviewen van bewoners was een van de manieren om tot die waarden te komen. Het participatieteam heeft zelf een sessie bijgewoond met Beaumont om te praten over de kernwaarden en heeft geholpen bij het aandrazen van IJburgers die geïnterviewd konden worden. De enquête bleek voor veel bewoners te hoog gegrepen. Er werd verwezen naar websites om meer informatie te lezen om de vragen te kunnen beantwoorden. Dat werkte niet voor bewoners. Omdat er meer meningen van IJburgers nodig waren, is de enquête naar de sleutelfiguren gestuurd die ook op de kick off aanwezig waren. Daaruit kwam uiteindelijk een grote respons, in een zeer korte tijd. De uitkomsten van de kernwaarden zijn door Beaumont als volgt geformuleerd: eilandgevoel, energiek en samen.

3.4 Klasse of Knudde

Met het project “klasse of knudde” zijn verhalen opgehaald bij zoveel mogelijk IJburgers over hoe zij het leven op het huidige IJburg zien - wat is er goed aan en wat juist niet - om zo hieruit lessen te kunnen trekken voor Strandeiland.

Bewoners konden zelf verhalen delen via de website hallostrandeiland.nl. Het studententeam is ook de straat op gegaan om IJburgers te interviewen over wat zij klasse of knudde vinden aan hun persoonlijke leefomgeving. Deze interviews zijn terug te vinden op hallostrandeiland.nl.

Ondanks dat het aantal verhalen beperkt is gebleven is er wel een aantal overkoepelende thema's teruggevonden:

- meer ruimten om elkaar (toevallig) te kunnen ontmoeten.
- meer groen.
- meer verbintenis met het water.
- plekken voor jongeren.

De verhalen over IJburg hebben IJburg meer een gezicht gegeven als nieuwe woonomgeving. Deze thema's en verhalen kunnen in de toekomst nog vertaald worden naar nieuwe vervolgtrajecten / -projecten. Ook het 'Klasse of Knudde' project zelf kan in de toekomst verder opgepakt en uitgebreid worden.

Strand 2021-2023

Bekijk alle ideeën

3.5 Participatie tijdelijke strand

Via de website hallostrandeiland.nl en halloijburg.nl en via directe contacten is een oproep gedaan aan iedereen om mee te denken over de invulling van het tijdelijke strand op Strandeiland. Iedereen met een goed idee kon dit delen via woord en beeld. Om het mensen makkelijker te maken was een beeldenbank toegevoegd waar men op thema een beeld kon kiezen.

De termijn voor het indienen van ideeën sloot op 23 mei 2020. Er zijn 56 ideeën ingediend door 36 mensen. Hiervan zijn er zeven afgefallen omdat deze vanwege financiële, technische of andere redenen niet haalbaar bleken te zijn. Hierna volgde een stemronde, waarbij mensen op hun favoriete idee of ideeën konden stemmen. Er zijn in totaal 729 stemmen uitgebracht door 192 mensen.

De volgende ideeën kregen de meeste stemmen:

Rust en natuur:

- Hangmatten, chillplekken met zitzakken

Sport en spel:

- In het water: aquapark en duikplateau
- Trampolines

Entertainment – grootschalig:

- Cinema
- Food truck festival

Ruimte voor kleinschalig gebruik:

- Houvast in corona
- Entree aan zee
- IJbiza hippie markt

- Vrijland
- Concertje aan zee

Voorzieningen:

- Apart deel voor honden op het strand
- WC en waterpunt (opmerking: worden al gerealiseerd)
- Schaduw op het strand

Bij de uiteindelijke selectie is gekeken naar welke ideeën de meeste stemmen hebben gekregen. Het totale pakket van de inrichting van het strand moest binnen het budget van €125.000 passen. De ideeën werden nog verder beoordeeld op veiligheid, de mogelijkheden tot het verkrijgen van een vergunning.

De participatieteam heeft de stemming geanalyseerd en de volgende samenvatting gemaakt:

- Hangmatten en zitzakken.
- Houten (huffer proof) vlonders / steiger in het water / iets om naar toe te zwemmen
- Ruimte voor kleinschalig gebruik, bestaande uit een vloer met een dak (zoals een prieel) met daarnaast een gebouwtje. Dit geheel zou ook de entree naar Strandeiland kunnen worden en tegelijkertijd de plek waar hangmatten en zitzakken tegen een borg geleend kunnen worden (en een spullenbibliotheek).
- Vrijland wil verhuizen naar het strand en werkt graag samen met diverse partijen, zoals het initiatief voor een Coronaprogramma en de Entree. Op deze plek kan veel ontstaan. Deze plek zou een soort urban commons kunnen worden - voor en door IJburgers. Vuurkorven zouden hier ook kunnen.
- Aparte hondenplek

De uitkomsten zijn op donderdagavond 2 juli 2020 door het participatieteam gedeeld met IJburgers, die tijdens online een zoomsessie actief deel hebben genomen aan het gesprek over de inrichting van het tijdelijke strand. Er hebben ruim twintig mensen aan deze sessie deelgenomen.

In de zomer van 2020 bleek echter dat het plan voor het tijdelijke strand aangepast moet worden omdat het zand niet snel genoeg bleek te zetten. Het strand kan daarom niet in één keer uitgevoerd worden, maar in twee delen: het eerste deel in 2021 en het tweede in 2022. Hierdoor kunnen niet alle ideeën meteen in 2021 uitgevoerd worden. Hiernaast bleek dat de houten vlonders niet kunnen worden aangelegd uit veiligheidsoverwegingen. Op 3 november vond een twee zoomsessie plaats waarin de gemeente de aangepaste plannen aan de IJburgers heeft gepresenteerd. Deze sessie werd slecht bezocht. Reden hiervoor is wellicht dat de mensen die de input hebben gegeven overvraagd zijn in participeren. Hiervan leren we dat energie in participatietrajecten houden echt niet makkelijk is.

Reflectie

De gemeenschap van toekomstige Strandeilanders is hiermee enorm uitgebreid. De eerste zoomsessie over de uitwerking van de aangedragen ideeën is zeer positief bevonden door zowel ambtenaren als bewoners – bewoners vonden dat ze echt gehoord werden. Ambtenaren waren enthousiast dat ze zoveel lof kregen voor zowel plan als proces. Door de Coronaepidemie is dit participatietraject noodgedwongen on-line voortgezet, maar het succes van dit traject laat zien dat er ook online geparticipeerd kan worden.

4. EVALUATIE

Doel 1. Vernieuwende lokale samenwerking tot stand te brengen: directe democratie⁴ als aanvulling op representatieve democratie

De vooronderstelling was dat door bewonersparticipatie de kwaliteit van de ontwikkeling via Plaberum zou toenemen. Het doel was planvorming te verrijken met de ideeën en inzichten van bewoners en het doel was niet de planvorming in handen van bewoners te geven. Hierbij was het uitdagende uitgangspunt dat initiatief, oordeelsvorming en besluitvorming, waar mogelijk, voor een groter deel bij bewoners zou komen te liggen, binnen de grenzen van het Plaberum. Achteraf kunnen we opmerken dat het participatieteam er wel in is geslaagd om het huidige planproces te verrijken, maar dat er onvoldoende gelegenheid is geweest voor het experimenteren met vernieuwende vormen van participatie zoals co-creatie en met het faciliteren van iniatieven uit de buurt die invloed hebben op het institutionele planproces (zoals de aankomende Omgevingswet beoogt). Er is kennelijk te weinig ruimte in het huidige planproces om dit mogelijk te maken. Dit ligt ten dele aan de werkwijze die het Plaberum biedt aan het gemeentelijk projectteam Strandeiland, deze blijkt nog onvoldoende ingericht op bewonersparticipatie in de vorm van samenwerking of co-creatie. Dit lijkt niet primair voort te komen uit onwil maar uit een gebrek aan gedeeld bewustzijn tussen de mogelijkheden en onmogelijkheden die bewonersparticipatie kan voortbrengen. Een toename van bewustzijn tussen het gemeentelijk projectteam en het participatieteam kan de juiste ruimte voor bewonersparticipatie tot gevolg hebben.

⁴ In dit geval wordt hiermee bedoeld dat burgers zelf direct invloed uitoefenen op het proces van stadmaken.

Het participatieteam denkt dat ze een stap heeft gezet in de richting van het verkennen van nieuwe vormen van inspraak van burgers. *“Ik denk dat wij absoluut vernieuwend zijn bezig geweest. Er is meer directe democratie tot stand gebracht dan als we er niet waren geweest”* (Lid participatieteam). Een voorbeeld hiervan is de inspraakavond rondom het Kwaliteitsplan Architectuur. Deze werd gehouden op Set, een andere locatie dan normaliter gebruikt zou worden. Hierdoor namen jongeren die vrij moeilijk te bereiken zijn, statushouders, deel aan het gesprek. Er werd ook voor een andere vorm gekozen dan tijdens andere inspraakavonden: het was een gesprek bij een maaltijd in een informele setting.

Door een dergelijke formele samenwerking tussen overheid en burgers af te spreken, is het proces inclusiever dan als ambtenaren alles in hun eentje bedenken. Deze samenwerking verliep echter niet altijd even soepel en vanzelfsprekend, zoals een burgerlid van het team opmerkte: *“Ik heb soms een enorme kloof ervaren tussen ambtenaren en bewoners terwijl de oplossing juist in de samenwerking zit”* (Lid participatieteam). Terwijl het doel van het participatieteam was om alle individuen gelijkwaardig aan tafel te laten zitten, is deze gelijkwaardigheid niet als zodanig bij iedereen ervaren.

Dit is voor een deel te verklaren door de financiële constructie die als een opdrachtgever – opdrachtnemer relatie is opgesteld (de betaler bepaalt). Dit heeft de oude vertrouwde rollen die mensen in het team hadden versterkt en een vernieuwende procesorganisatie waarbij iedereen op een gelijkwaardige manier het

proces dient in de weg gestaan. Voor ambtenaren speelt hier ook bij dat: *“Als je onderdeel bent van het systeem is het moeilijk om dat te ontstijgen”*, omdat je huidige gang van zaken als geldend beschouwd en *“omdat te volgen processen / procedures niet of nauwelijks bottom-up gewijzigd kunnen worden”* (Lid participatieteam). Ook voor de bewoners was het niet eenvoudig de traditionele rol te overstijgen.

Hierin speelt ook de rol die ambtenaren vervullen in onze representatie democratie. Zij vertegenwoordigen het publieke, collectieve belang namens een gekozen bestuur en burgers hun individuele belang. In de realiteit werkt dit echter niet altijd zo. Een ambtenaar kan ook het bestuurlijk systeem of de bureaucratische organisatie boven het publieke belang plaatsen, terwijl burgers ook goed in staat zijn om in verschillende collectieve belangen te denken en te handelen. Een standvastig denken in deze termen leidt dan nooit tot een samenwerking waar iedere deelnemer in het team gelijkwaardige zeggenschap en eigenaarschap heeft in het proces. Hierdoor ontstond in het participatieteam een wij-zij gevoel, wat de inbreng van vernieuwende experimenten met directe democratie heeft belemmerd. Ambtenaren vonden het lastig om de samenwerking in en met het participatieteam in te passen in hun eigen proces en burgers aan de andere kant vonden het lastig om de ambtelijke werkwijze te doorgronden.

Wellicht speelt hier ook in mee dat ambtenaren duidelijke taken krijgen om uit te voeren. Zij ervaren een participatieproces dan ook wellicht als een verlies van grip op hun proces en project. *“Ik denk dat er weinig ambtenaren zijn binnen de gemeente Amsterdam die*

bewoners als professionele partners kunnen zien en gezamenlijk tot projecten kunnen komen. Daarom is dit wel een unieke samenwerking” (Lid participatieteam).

De burgers in het participatieteam hebben twee zaken als bijzonder lastig ervaren. In de eerste plaats is de wisselende bezetting van het participatieteam zeer onprettig. Zo was het moeilijk om de continuïteit van het proces te borgen. Hier speelde de opkomst van het Corona virus ook een rol in, relaties werden nog afstandelijker door het videobellen. In de tweede plaats verliep de overdracht van documenten en procesplanningen soms moeizaam en traag, waardoor het participatieteam vaak ad hoc moest reageren op plotselinge vragen vanuit het projectteam Strandeiland. Gelijkwaardig kunnen deelnemen aan een proces begint met goede communicatie en informatieverstrekking. Door het ad hoc reageren op vragen van het projectteam heeft het participatieteam ook te weinig de kans gekregen om in te spelen op de vragen vanuit bewoners van IJburg. De verhalen die zijn opgehaald bij IJburgers zijn veel te weinig concreet vertaald naar thema's en mogelijke acties of projecten. Dit spoor was wel nadrukkelijk opgenomen in het participatieplan.

Zowel bij de ambtenaren als bij de bewoners viel door Corona een deelnemer weg. Jaap Koen Bijma van CTO werd sinds maart 2020 voor andere zaken ingezet (inmiddels weer teruggekeerd) en bewoner Marinus Knulst werd ziek en knapte niet meer op. Hierdoor misten we twee krachten, een derde van het team, voor een deel van de uitvoeringsperiode.

Doel 2. Kennisdeling

Op het ontwikkelde online platform www.HalloStrandeiland.nl is veel informatie over Strandeiland verzameld en zo inzichtelijk bijeengebracht voor IJburgers en andere geïnteresseerden. Dat is vernieuwend in Amsterdam. Welke niet bestaande buurt heeft een online interactief platform waar iedereen aan mee kan doen? Het platform functioneert niet alleen eenrichting op als informatiebron; via de functie ‘Klasse of Knudde’ hebben mensen hun ervaringen van IJburg en hun wensen voor Strandeiland kunnen delen. Ook de ideeënwedstrijd voor het tijdelijke strand is volledig via dit platform uitgevoerd.

Terugkijkend op het afgelopen jaar wordt de mening gedeeld in het team dat er een grotere inspanning geleverd had kunnen worden om de ervaringen die het participatieteam tot nu toe heeft opgedaan te delen, zodat ook anderen daarvan kunnen leren. Dit verslag is hier een eerste moment in. Corona heeft hierin natuurlijk ook een grote rol gespeeld.

Doel 3. Groeien van een gemeenschap

De gemeente Amsterdam heeft een duidelijke ambitie om een diverse groep mensen meer te betrekken in hun stedelijke processen. De inclusiviteit moet fors vergroot worden. Het participatieteam vond dit ook heel belangrijk. Het is algemeen bekend dat dit heel moeilijk is.

In het participatietraject is een aantal pogingen ondernomen om andere mensen dan ‘the usual suspects’ te betrekken bij de projecten. Zo zijn er

specifiek jongeren geïnterviewd voor de Klasse en Knudde verhalen. De straatinterviews door studenten leverden ook een gemêleerd beeld op. Voor de participatie op het Architectuurplan is een heel woningblok (met van deur tot deur brieven) uitgenodigd. Dit blok 29 vormt een representatie van de IJburgse populatie, zodat er een meer diverse, inclusieve groep mensen deelnam. De participatieavond voor het Plan Openbare Ruimte werd gehouden in de huiskamer op Set, waar statushouders samenwonen met jongeren. Hierdoor hebben we een paar mensen uit hun community kunnen betrekken.

De ideeënwedstrijd voor het tijdelijke strand heeft noodgedwongen geheel online plaatsgevonden. Aan de ene kant heeft dit wellicht de drempel om mee te doen verlaagd. Digitaal een bericht achterlaten kost niet veel tijd. Aan de andere kant heeft het drempelverhogend gewerkt voor mensen die niet digitaal ontwikkeld zijn.

Samenvattend kan er gesteld worden dat er een aantal pogingen is ondernomen om inclusiviteit in het stadmaken te verhogen, wat ten dele succesvol is gebleken, maar uiteraard altijd nog veel beter kan.

Het aantal mensen dat zich heeft aangesloten op het platform [HalloStrandeiland.nl](http://www.HalloStrandeiland.nl) kan als graadmeter worden gezien voor de gemeenschap van mogelijke toekomstige Strandeilanders. Dit zijn er momenteel 222. Dit is veel lager dan de 1000 mensen die het participatieteam zich een jaar geleden tot doel heeft gesteld, maar wel flink meer dan de 100 personen die op www.hallocentrumeiland.nl verenigd zijn, terwijl Centrumeiland al bewoners heeft!

5. LESSEN VOOR DE TOEKOMST

Uit de evaluatie trekt het participatieteam de volgende algemene lessen voor de toekomst:

1. Inclusie:

Het nog structureler en actiever betrekken van IJburgers en anderen die nooit aan IJburgse participatietrajecten mee doen. Jongeren, ouderen en IJburgers met een immigratie achtergrond. We gaan op zoek naar een aantal sleutelfiguren die ons het komende jaar structureel, iedere maand, willen ondersteunen met het toegankelijk maken/bevragen/activeren van hun netwerk.

2. Duidelijke keuze in participatietrajecten:

Scherper kiezen in welke trajecten het participatieteam een meerwaarde kan spelen en wanneer juist niet. Zo kunnen ambtenaren delen in kennis van bewoners en bewoners worden niet overbodig belast door technische zaken waar kennis en kunde van bewoners een minder grote rol speelt. De keuze van participatietrajecten is een duurzame investering.

In de duidelijke keuzes in participatietrajecten zorgen we dat de mogelijkheid tot vernieuwing van participatiemethoden in de toekomst geborgd is in het ambtelijk systeem, door ruimte te creëren waardoor er op sommige punten afgeweken kan worden van het plaberum.

3. Langdurige tijdelijkheid:

Dit thema, dat geïntroduceerd is door het studententeam, is een belangrijk leidend thema. We willen hier duidelijker invulling aan geven door flexibele en duurzame investeringen te verankeren voor de

toekomst. Niets is voor altijd. We blijven de vraag stellen wat toekomstige functies zouden kunnen zijn en hoe die gerealiseerd zouden kunnen worden.

Een belangrijk aspect is dat wij als participatieteam borgen dat mensen ruimte en budget hebben om laagdrempelig bij elkaar te komen om initiatief te kunnen nemen,

4. Waardecreatie en 'Samen Doen':

Introduceren van een systeem dat andere waarden dan alleen financiële waarden toekent aan Strandeiland als geheel en de projecten en activiteiten die er plaats gaan vinden. De gemeente Amsterdam geeft hierin het voorbeeld door het omarmen van het Donut model (Raworth). In samenwerking met het team circulariteit van de gemeente, de AmsterdamDonutCoalitie en geïnteresseerde (toekomstige) bewoners willen we ontdekken hoe we maximale waardecreatie kunnen bewerkstelligen op Strandeiland.

5. Proces:

- Tweemaandelijks overleg met de projectleider Strandeiland om uit eerste hand te horen wat er speelt.
- Inhuren van gespecialiseerde procesbegeleiding bij ingewikkelde processen.
- Creëren van team, gebaseerd op wederzijds vertrouwen en erkenning